

CÎTEVA PROBLEME ALE PERIOADEI DE TRECERE DE LA NEOLITIC LA EPOCA BRONZULUI ÎN OLTENIA

DE

DOINA GALBENU

În numeroase lucrări de specialitate sînt menționate în ultimul timp descoperiri sau noi puncte de vedere referitoare la perioada de trecere de la neolitic la epoca bronzului¹. Mai puțin cercetată în trecut din cauza lipsei de informații precise, perioada care desparte neoliticul de epoca bronzului este astăzi jalonată pe baza numeroaselor descoperiri cu stratigrafie sigură.

În lumina acestor descoperiri s-au putut valorifica și altele mai vechi care nu-și găseau locul, sau care, dintr-o necunoaștere a condițiilor stratigrafice precise, așteptau alte noi săpături pentru a le clarifica. Printre acestea din urmă se numără și unele descoperiri mai vechi făcute de cercetători ai Olteniei care au lăsat materialul nepublicat în depozitele muzeului din Craiova².

Reluarea de către noi a cercetărilor referitoare la această epocă, a adus noi informații de ordin stratigrafic și cronologic care vin să întregască unele date pe de o parte și să dezmințască unele ipoteze pe de altă parte.

Săpăturile de la Șimnic și Almăjelu dintre anii 1967—1969, ca și acelea de la Cerătu și Padea, au adus date stratigrafice și cronologice care ne îndreptățesc să credem că, în regiunea de cîmpie a Olteniei, a existat o perioadă lungă de timp în care culturile neolitice, aflate în ultima fază

---

¹ Ion Nestor și Eugenia Zaharia, *Sur la période de transition du néolithique à l'âge du bronze dans l'aire des civilisations de Cucuteni et de Gumelnița, Dacia*, XII, 1968, p. 17—45; Sebastian Morintz și Petre Roman, *Aspekte des Ausgangs des Äneolithikums und der Übergangsstufe zum Bronzezeit im Raum der Niederdonaue, Dacia*, XII, 1968, p. 45 și urm., în aceste lucrări și bibliografia referitoare la această epocă; Colin Ranfrew, *The Autonomy of the South — East European Copper Age*, în *Proceedings of the Prehistoric Society for 1969*, vol. XXXV.

² Materialele de la Almăj au fost aduse în urma sondajelor făcute de Gh. Popilian în 1957 și 1964. Materialul ne-a fost încredințat nouă spre publicare, fapt pentru care îi mulțumim și pe această cale. Materialele au fost socotite de descoperitor ca aparținînd culturii Coțofeni. Fragmentele de la Craiova, Baia de Fier etc., aparțin de asemenea acestei perioade. Cu ele se întregeste oarecum harta descoperirilor din această epocă pe teritoriul Olteniei.

de dezvoltare, au suferit influențe străine și s-au transformat în culturi ale perioadei de tranziție spre epoca bronzului.

Neoliticul târziu în Oltenia este reprezentat de cultura Sălcuța, cultură care, în ultimele faze, are unele asemănări, interferențe și poate chiar identități cu cultura Gumelnița din Muntenia de nord-vest.

Numeroasele transformări pe care le suferă această cultură în penultima fază de dezvoltare vor duce la nașterea ultimei faze denumită Sălcuța IV.

Cultura Cernavoda I s-a extins anterior și în lunca Dunării oltene, înaintind puțin și în cîmpie.

În restul Olteniei se dezvoltă mai mult sau mai puțin nestingherită de influențele, de impulsurile și de deplasările de populații răsăritene, cultura Sălcuța pînă în faza Sălcuța IV. În Sălcuța IV, apar elemente noi printre care cele mai evidente sînt cele sudice.

Noile impulsuri sudice, după părerea lui Sebastian Morintz și Petre Roman, au transformat culturile de pe malul Dunării. În felul acesta a luat naștere cultura Celei în partea de sud-vest a Olteniei (înrudită cu cultura Ezero din Bulgaria) și cultura Cernavoda III, în imediata ei vecinătate, în Muntenia. Ultimele noastre săpături au adus o nouă documentare cu privire la perioada de tranziție de la eneolitic la epoca bronzului în Oltenia.

Influențele venite din sudul Dunării de la culturile epocii bronzului din Grecia și Macedonia și de la culturile imediat apropiate, Ezero și Mihalić, au adus în Oltenia, nu numai pe malul Dunării, ci și în regiunea de cîmpie și în cea imediat apropiată dealurilor, transformări care să facă și aici saltul la o nouă epocă. Transformările culturale nu s-au limitat în cîmpia Munteniei într-o regiune din apropierea Dobroteștilor³, ci au înaintat în toată cîmpia pînă în apropierea Porților de Fier. Pe toată această arie se formează o cultură unitară care păstrează tradiția vechilor culturi neolitice (Gumelnița și Sălcuța) în construirea locuințelor, în unele forme ceramice, chiar și în economie (cultivarea cerealelor avînd încă mai multă pondere față de creșterea animalelor), la care se adaugă felul nou de a se așeza (nu mai au tell-uri), caracterul microlitic al uneltelor, modul de a prepara și de a arde ceramica etc., aduse sau preluate de la alte populații.

Acum se formează un mare complex cultural care acoperă regiunile sud carpatice ale țării noastre (cultura Cernavoda III) asemănător uneori pînă la identitate cu unele culturi din nordul și vestul Ungariei și din sudul Cehoslovaciei (cultura Boleraz), ca să nu mai vorbim de acelea din nordul Bulgariei (cultura Ezero).

Ca trăsături comune pe aproape întreaga arie din Europa Răsăriteană și Centrală unde au existat culturile menționate întîlnim vasul cu buza evazată și corpul puțin bombat, străchini cu interiorul canelat, torți tubulare, briuri alveolate sau crestate.

Cîmpia Olteană, larg deschisă spre est și așezată aproape central în aria descrisă mai sus, din lipsa de cercetări minuțioase, era considerată

³ Petre Roman, *Un nou aspect cultural de la începutul epocii bronzului (complexul de la Dobrotești)*, în SCIV, V, 1966, 3, p. 445 și urm.

ca rămasă în afara transformărilor, care, normal, trebuiau să se petreacă și aici.

În urma săpăturilor de la Șimnic (oraș Craiova) s-a scos în evidență faptul că în centrul Olteniei este documentată cultura Cernavoda III. Urmele sale atestă o locuire îndelungată. Stratul de cultură gros de 0,60 m poate fi împărțit în două niveluri, indicând încă din această perioadă un sedentarism care merită să rețină atenția, fiind o dovadă a așezării temeinice în aceste regiuni.

Marginea sudică a ariei de locuire a acestei populații o putem presupune pe o linie ce duce de la Padea spre Vinju Mare, coincidând cu limita nordică a culturii Celei în partea de sud-est a Olteniei. Cultura Celei se înrudește strins cu cultura Cernavoda III. Formele ceramice, ca și folosirea briului crestat și a creștării buzei vaselor, sînt elemente de unire între cele două culturi. Limita nordică este punctată deocamdată de descoperirile de la Șimnic, Almăj, Baia de Fier.

Nu ne vom referi la fiecare descoperire ce ar avea importanță în stabilirea datelor care ne îndreptătesc să credem că și în Oltenia centrală a existat o perioadă de trecere spre epoca bronzului suprapunind cultura Sălcuța. Vom arăta numai caracterele generale ale culturii descoperite, caractere care sînt în linii mari aceleași pe toată aria ocupată de cultura Cernavoda III.

Purtătorii culturii Cernavoda III s-au așezat pe locuri nu prea înalte în apropierea apelor. Pînă acum nu s-au găsit șanțuri de apărare. Își fac locuințe de suprafață de dimensiuni care, în cazul de la Șimnic și Dobrotești, nu depășesc 5—6 m². În interior aveau vetre de foc deschise, făcute de mai multe ori.

Unelte sînt mai numeroase în așezările din cîmpia Munteană și mai puțin numeroase în cele din Oltenia, fapt constatat și în neoliticul tîrziu din cele două regiuni învecinate cu culturi mult înrudite, cum sînt cultura Gumelnița și cultura Sălcuța. De remarcat caracterul microlitic al uneltelor pe toată aria lor de răspîndire.

În ceramică se folosește ca degresant nisipul și pietricelele mici albicioase precum și scoica pisată. Arderea vaselor este diferită de la exteriorul la interiorul vasului; brun-cenușiu, cenușiu sau cărămiziu-cenușiu.

Ca forme predomină vasele sac (fig. 1/7), vasele cu corpul puțin bombat, vasul cu gîtul scurt și corp bombat pe care deseori sînt aplicate torți tubulare sau în bandă (fig. 1/3, 4; fig. 2/3). Decorul specific este briul aplicat imediat sub buză și crestat, asociat cu creștarea buzei (fig. 2/2, 5; 3/1, 3; 4/1—2, 6). Nu s-au întîlnit mai multe șiruri de briuri crestăte ca în cultura Celei, decît în partea de est a ariei acestei culturi (Dobrogea). În ornamentarea vaselor se folosește și briul alveolar (fig. 2/1, 5—7; 3/2, 4, 5), scrijelirea în exteriorul vaselor cu corp bombat (fig. 2/6) și canelura (fig. 1/4, 5). Ornamentarea cu șnurul e foarte rară (fig. 2/4).

Cultura Cernavoda III-Dobrotești aparține unor populații sedentare, care se ocupau cu creșterea animalelor și cultivarea plantelor.

Cultura materială, ale cărei caractere generale le-am prezentat mai sus, a fost publicată de D. Berciu în urmă cu 10 ani ca faza a III-a a culturii Cernavoda⁴. Petre Roman a arătat că această fază, a treia a culturii Cernavoda, este de fapt o cultură de sine stătătoare⁵.

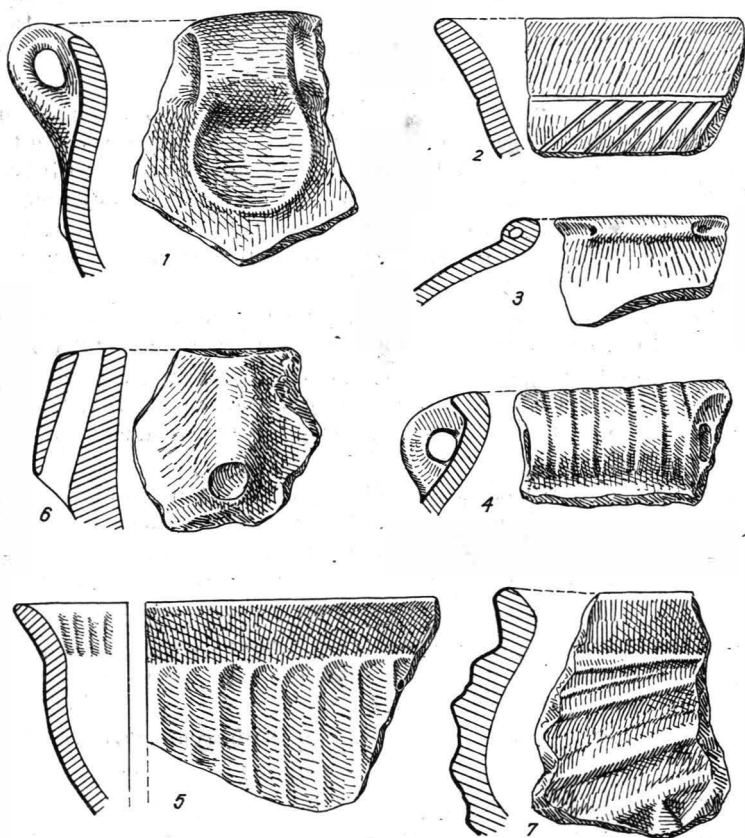

Fig. 1. — 1, fragment ceramic de la Almăjelu,
2—7, fragmente ceramice de la Șimnic.

Acum se operează în literatura de specialitate cu trei culturi diferite care poartă același nume, Cernavoda, dar cu specificații numerice. Cultura Cernavoda I este în ordine cronologică, cea mai veche. Îi urmează apoi cultura Cernavoda II și cultura Cernavoda III, ele fiind în parte contemporane (ocupând zone diferite). Aceasta duce la unele confuzii de ordin cultural și cronologic. Pentru a înlătura eventualele confuzii care

⁴ D. Berciu, *Contribuții la problemele neoliticului în România în lumina noilor cercetări*, București, 1960, p. 135. Materialele descoperite în cele trei puncte de la Cernavoda au fost publicate ca aparținând unei singure culturi în cadrul căreia s-au deosebit trei faze. Atunci s-a arătat că există o legătură strinsă între faza I și III.

⁵ Petre Roman, *Unele aspecte ale perioadei de trecere de la epoca neolitică la epoca bronzului în regiunile extracarpatice ale R.P.R.*, în *RevMuz*, I, 1964, 4, p. 314 și urm.

s-ar putea face, socotim că ar fi bine ca ceea ce s-a numit pînă acum în literatura de specialitate cultura Cernavoda III, să poarte denumirea de cultura Cernavoda-Dobrotești⁶.

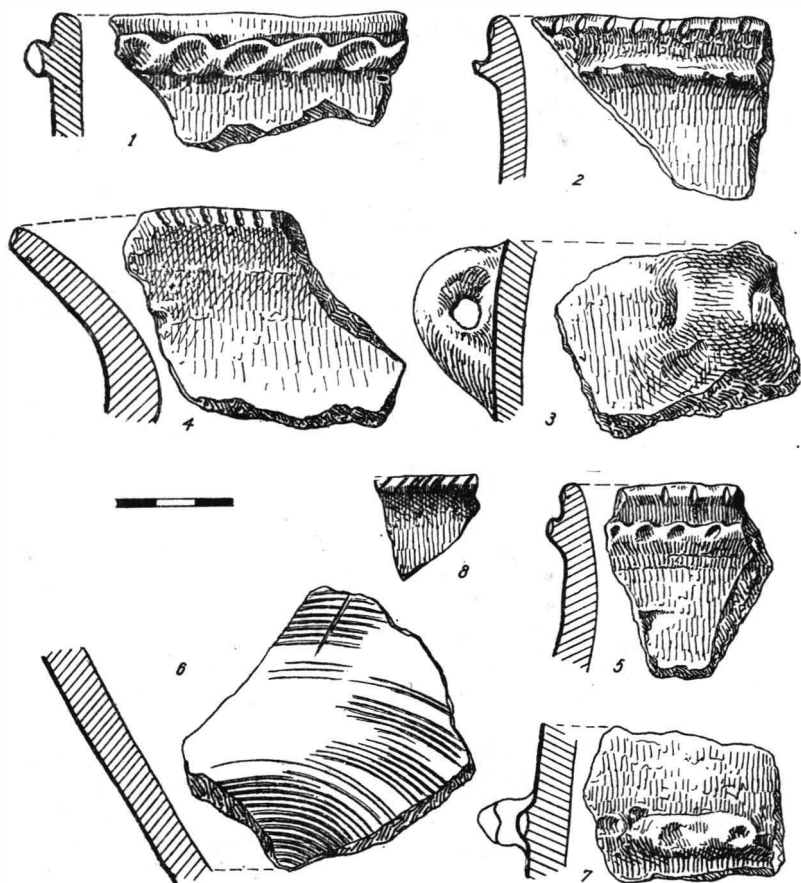

Fig. 2. — 1, fragment ceramic de la Almăj;

3, 6—7, fragmente ceramice de la Almăjelu; 2, 4—5, fragmente ceramice de la Șimnic;
8, fragment ceramic de la Cerătu.

În așezarea de la Dobrotești s-a găsit un singur strat de cultură, care poate fi împărțit în mai multe niveluri. Poziția centrală în cimpia Munteană a așezării de la Dobrotești poate întruni și unele caracteristici culturale regionale, cum ar fi acela al numărului de aplicații de briu crestătat pe vasele acestei culturi (3—4 briuri crestătate în Dobrogea și 1—2 în Oltenia) și care, la un studiu superficial, ar putea face pe unii cercetători să le considere culturi diferite.

⁶ Doina Galbeniu, *Un aspect al perioadei de trecere de la neolitic la epoca bronzului descoperit la Șimnic*, *Alula*, II, 1970, p. 45 și urm. (la p. 53 s-a notat greșit ordinea cronologică a culturilor Cernavoda. Se va citi astfel: „În plus ordinea stratigrafică inserează cultura Cernavoda I înaintea culturii Cernavoda III iar aceasta parțial contemporană cu Cernavoda II”).

Săpăturile viitoare în aşezarea de la Dobroteşti ca şi în alte aşezări de pe întreaga arie de dezvoltare a acestei culturi vor aduce date referitoare la poziţia strict stratigrafică şi cronologică a acestei culturi în raport

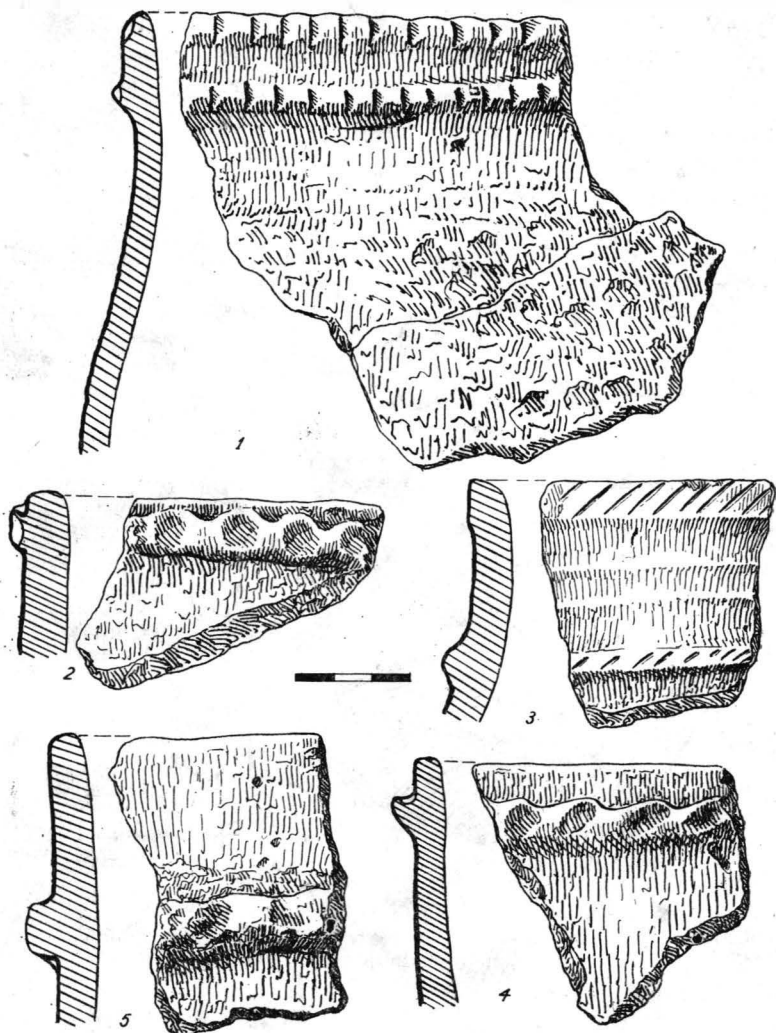

Fig. 3. — 1, fragment ceramic de la Şimnic;
2—5, fragmente ceramice de la Almăj.

cu fazele III şi IV ale culturilor neolitice Gumelniţa şi Sălcuţa. De asemenea, vor putea clarifica dacă, în regiunile de cîmpie imediat apropiate dealurilor, au locuit pentru o scurtă durată şi purtători ai culturii Cernavoda I, pe care noi nu i-am întîlnit.

Deoarece s-a constatat că cele trei culturi Cernavoda nu sînt faze ale aceleiaşi culturi ci culturi distincte, numai simpla renumerotare a lor

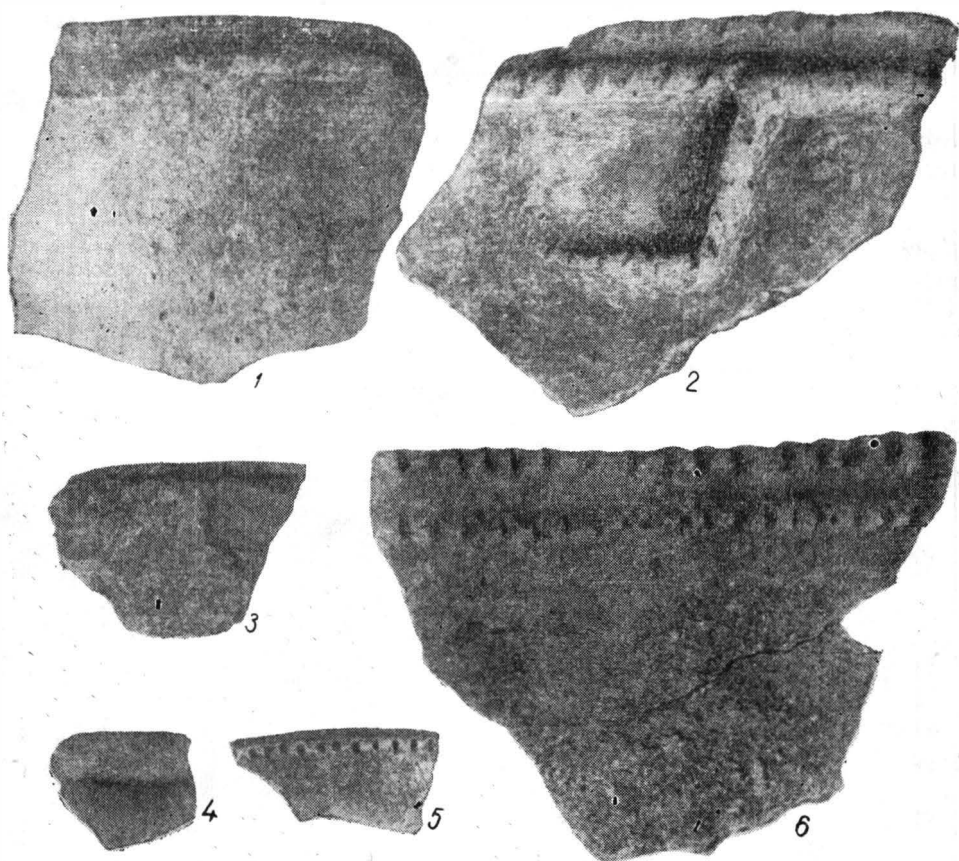

Fig. 4. — fragmente ceramice de la Șimnic.

nu ar restabili adevărul. Propunem deci ca și pentru Cernavoda III să se procedeze ca și pentru Cernavoda I⁷, prin înlocuirea numărului cu numele unei așezări unde s-a stabilit existența acestei culturi.

QUELQUES PROBLÈMES CONCERNANT LA PÉRIODE DE TRANSITION DU NÉOLITHIQUE À L'ÉPOQUE DU BRONZE EN OLTÉNIE

RÉSUMÉ

Dans les derniers travaux de spécialité on a discuté la période de transition du néolithique à l'époque du bronze sur une aire qui ne concernait pas l'Olténie.

⁷ Ion Nestor și Eugenia Zaharia, *op. cit.*, p. 42—43.

Toutefois, ces derniers temps, des matériaux appartenant à cette période ont été mis au jour dans la région sous-collinaire et de plaine de l'Olténie, entre l'Olt et la ville de Turnu Severin.

Cette civilisation est représentée par des stations en terrasse, des habitations de surface, des outils microlithiques et par une céramique modelée dans une pâte, ayant comme dégraissant du sable blanc grossier. Le répertoire des formes céramiques comporte des vases-sacs, des vases à bord évasé, des coupes, des bols, etc. Le décor est réalisé soit par des incisions sur le bord soit par l'application d'une bande alvéolaire. Précisons que les bandes appliquées sont de 3 à 4 dans l'aire orientale de cette civilisation et de 1 à 2 en Olténie, mais ce fait ne saurait pour autant définir des civilisations ou des aspects chronologiques différents.

L'auteur recommande, comme il a été d'ailleurs proposé, d'utiliser au lieu de la seule dénomination de Cernavoda, avec des sigles diverses, pour des civilisations différentes, le terme de Cernavoda-Dobrotești pour la civilisation de Cernavoda III, et de Cernavoda-Renie pour celle de Cernavoda I.

LÉGENDE DES FIGURES

Fig. 1. — 1, fragment céramique d'Almăjelu, 2—7, fragment céramique de Șimnic

Fig. 2. — 1, fragment céramique d'Almăj; 3, 6—7, fragments céramiques d'Almăjelu; 2, 4—5, fragments céramiques de Șimnic; 8, fragment céramique de Cerătu.

Fig. 3. — 1, fragment céramique de Șimnic; 2—5 fragments céramiques d'Almăj.

Fig. 4. — Fragments céramiques de Șimnic.